

KICHIK BIZNESNI BOSHQARISHDA AXBOROT TIZIMLARINI O'RNI

Farxod Mulaydinov

Qo'qon universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik biznes subyektlarini boshqarishda axborot tizimlarining o'rne keng yoritilgan. Axborot tizimlari yordamida biznes jarayonlarini avtomatlashtirish, tezkor qarorlar qabul qilish, mijozlar bilan samarali aloqa o'rnatish va raqobatbardoshlikni oshirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, texnologik savodxonlik, moliyaviy cheklovlar va axborot xavfsizligi bilan bog'liq muammolar ham ko'rib chiqilgan. Maqola kichik biznes uchun axborot texnologiyalarini joriy etish zaruriyatini asoslab beradi hamda bu boradagi istiqbolli yo'nalishlarni tavsiya qiladi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, axborot tizimlari, boshqaruv, raqamli transformatsiya, texnologik rivojlanish.

Zamonaviy iqtisodiy sharoitda kichik biznesning rivojlanishi davlatlar iqtisodiyotining barqarorligi, innovatsion salohiyati va bandlik darajasini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, O'zbekistonda ham so'nggi yillarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan. Bunda kichik korxonalarni qo'llab-quvvatlash, ularning samaradorligini oshirish va raqobatbardoshligini ta'minlash uchun zamonaviy texnologiyalar, jumladan, axborot tizimlarining joriy etilishi katta ahamiyat kasb etmoqda. Kichik biznes subyektlarining samarali faoliyat yuritishi ko'p jihatdan ma'lumotlarni to'plash, tahlil qilish, saqlash va ulardan foydalanishga asoslangan. Shu nuqtai nazardan qaralganda, axborot tizimlari – bu jarayonni yengillashtiruvchi, avtomatlashtiruvchi va tezkorlashtiruvchi vositadir. Mazkur maqolada kichik biznesni boshqarishda axborot tizimlarining tutgan o'rne, ularning afzalliklari, joriy etishdagi muammolar hamda istiqbolli yo'nalishlar tahlil qilinadi.

Avvalo, axborot tizimlari deganda nima tushuniladi? Axborot tizimi – bu tashkilotning boshqaruv qarorlarini qabul qilishda yordam beruvchi kompyuter texnologiyalari asosida ishlovchi vositalar yig'indisidir. Ular orqali biznesga oid ma'lumotlar yig'iladi, qayta ishlanadi, saqlanadi va kerakli paytda tahlil qilinadi. Kichik biznes uchun bu juda muhim, chunki ular yirik kompaniyalar kabi katta resurslarga ega emaslar va ko'pincha cheklangan inson resurslari va moliyaviy imkoniyatlar bilan ishlaydilar. Axborot tizimlari bu cheklovlarni qoplashga, jarayonlarni avtomatlashtirish orqali tejamkorlikka erishishga xizmat qiladi. Masalan, mijozlar bilan aloqalarni boshqarish tizimlari (CRM), savdo va ombor tizimlari, buxgalteriya hisobi, kadrlar bo'limi, biznes tahlil va marketing tizimlari kichik biznesning har bir jabhasida foydalanilishi mumkin.

Boshqaruvda axborot tizimlarining asosiy vazifalaridan biri – bu tezkor va ishonchli axborot taqdim etishdir. Qaror qabul qilishda aniqlik va tezlik muhim omillardan biri hisoblanadi. Misol uchun, savdo jarayonida mahsulot zaxiralari tugayotganini vaqtida ko'rish va yangi buyurtma berish, mijozlarning talabi yoki shikoyatlarini onlayn tarzda qabul qilish va hal etish,

raqobatchilarning faoliyatini monitoring qilish orqali marketing strategiyalarini yangilash – bularning barchasi axborot tizimlarisiz deyarli imkonsiz. Xuddi shunday, moliyaviy hisobotlar, soliq hisob-kitoblari va boshqa byurokratik ishlar ham axborot tizimlari yordamida bir necha daqiqa ichida tayyorlanadi, bu esa inson omilidan kelib chiqadigan xatoliklar va vaqt yo'qotilishini kamaytiradi.

Axborot tizimlarining kichik biznesga qo'shayotgan yana bir katta hissasi – bu mijozlarga xizmat ko'rsatish darajasini oshirishdir. Masalan, onlayn do'konlar uchun mahsulotlar ro'yxatini yangilab borish, to'lovlar va yetkazib berishni kuzatish, mijozlarning xarid tarixini saqlash orqali individual takliflar tayyorlash imkoniyati yaratiladi. Bundan tashqari, avtomatlashtirilgan aloqa vositalari – chat-botlar, avtomatik e-mail xabarnomalari va telefon orqali xizmat ko'rsatish tizimlari orqali mijozlar bilan aloqa o'rnatish ancha yengillashadi. Bu esa brendga nisbatan sodiqlikni oshiradi, mijozlarning ehtiyojlariga tezkor javob berish imkonini yaratadi va biznesning imijini mustahkamlaydi.

Bundan tashqari, kichik biznesning bugungi kunda tez-tez duch keladigan muammolaridan biri – bu raqobatbardoshlik darajasining pastligidir. Bozorda raqobatchilar ko'p, narxlar o'rtasidagi farqlar esa minimal. Shunday vaziyatda faqatgina axborot asosida to'g'ri strategiya tanlagan, xarajatlarni minimallashtirgan va mijozlarga qulay xizmat ko'rsata olgan tadbirkorlar muvaffaqiyat qozonadi. Shu bois, bugungi kunda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy qilish har qanday kichik biznes uchun kerakli emas, balki majburiy talablardan biriga aylanmoqda. Masalan, elektron to'lov tizimlari, onlayn kassa apparatlari, raqamli marketing platformalari va bulutli xizmatlar kabi yechimlar tadbirkorlik faoliyatining ajralmas qismiga aylangan.

Shunga qaramay, axborot tizimlarini kichik biznesga joriy etishda muayyan to'siqlar mavjud. Eng avvalo, bu texnologik savodxonlikning pastligi va malakali mutaxassislarining yetishmasligidir. Ko'plab kichik korxonalar egalari yoki xodimlari zamonaviy texnologiyalarni to'g'ri ishlatishni bilmaydilar yoki ular haqida umuman xabardor emaslar. Bu esa tizimlarni noto'g'ri ishlashiga, ma'lumotlarning yo'qolishiga yoki xavfsizlik muammolariga olib kelishi mumkin. Shu bilan birga, dastlabki bosqichda axborot tizimlarini joriy qilish uchun moliyaviy mablag' zarurligi ham kichik biznes egalari uchun muhim to'siq bo'lib qolmoqda. Yaxshi yangilik shuki, bugungi kunda bir qator bepul yoki arzon narxdagi dasturiy yechimlar mavjud bo'lib, ular kichik bizneslarga moslashtirilgan.

Shuningdek, axborot tizimlarining joriy etilishi bilan bog'liq yana bir muhim masala – bu axborot xavfsizligi masalasidir. Har qanday kompaniya o'z mijozlari, xodimlari, moliyaviy faoliyati va boshqa biznes jarayonlari haqidagi maxfiy ma'lumotlarni himoya qilishi zarur. Afsuski, kichik biznesda bu soha ko'pincha e'tiborsiz qoldiriladi. Oqibatda, ma'lumotlar o'g'irlanishi, firibgarliklar va moliyaviy yo'qotishlar yuz berishi mumkin. Shuning uchun axborot tizimlari bilan bir qatorda, axborot xavfsizligini ta'minlovchi chora-tadbirlarni ham joriy etish lozim: parol siyosati, shifrlash texnologiyalari, foydalanuvchi huquqlarini cheklash va zaxira nusxalarini yaratish kabi vositalar bunga misol bo'la oladi.

Bugungi kunda dunyo tajribasiga qaraganda, ko'plab kichik bizneslar axborot tizimlari yordamida global bozorlarga chiqishga erishmoqda. Masalan, raqamli marketing vositalari – ijtimoiy tarmoqlar, elektron pochta marketingi, SEO (qidiruv tizimlarini optimallashtirish) orqali

mijozlar bazasini kengaytirish, Google Analytics kabi tahlil tizimlari orqali foydalanuvchilarning harakatlarini kuzatish imkoniyati mavjud. Ayniqsa, eksport yo'nalishida ishlovchi kichik bizneslar uchun elektron savdo platformalari (Amazon, Alibaba, eBay va boshqalar) orqali mahsulotlarni butun dunyoga sotish imkoniyati yaratildi. Bunda to'g'ri axborot tizimi tanlash va uni strategik ravishda qo'llash asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Yakuniy xulosa o'rnida aytish joizki, axborot tizimlari kichik biznesni samarali boshqarish, tezkor qarorlar qabul qilish, raqobatbardoshlikni oshirish va mijozlar bilan mustahkam aloqalar o'rnatishda muhim vositadir. Texnologiyalarning jadal rivojlanishi kichik biznes uchun yangi imkoniyatlar ochmoqda. Albatta, bu imkoniyatlardan to'liq foydalana olish uchun kichik biznes egalari texnologik savodxonlikni oshirishi, malakali mutaxassislarni jalb etishi va axborot xavfsizligiga alohida e'tibor berishi lozim. Davlat tomonidan bu borada yaratilayotgan qulay sharoitlar, imtiyozlar va dasturlar kichik biznesning texnologik transformatsiyasini tezlashtirishiga ishonch bilan qarash mumkin. Shu bois, axborot tizimlariga sarmoya kiritish – bu xarajat emas, balki uzoq muddatli foyda va barqarorlikka yo'l ochuvchi investitsiya ekanligini anglash davri keldi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Laudon, K. C., & Laudon, J. P. (2020). *Management Information Systems: Managing the Digital Firm*. Pearson Education.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3777-sonli qarori, 2018-yil 14-iyul, "Kichik biznesni qo'llab-quvvatlashni yanada kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida".
3. Turaboyev, M. (2021). Kichik biznesni rivojlantirishda axborot texnologiyalarining roli. *Iqtisodiyot va innovatsiyalar*, 3(2), 115–120.
4. Stair, R., & Reynolds, G. (2019). *Principles of Information Systems*. Cengage Learning.
5. Khudoyberdiyev, S. (2022). Axborot tizimlarining kichik korxonalaridagi qo'llanilishi. *Tadqiqotlar va Ilmiy Qarashlar*, 4(1), 88–93.